

POLPREMI GOVOR V SLOVENŠČINI

Ana Vogrinčič

Prevajanje in izobraževanje Ana Vogrinčič, Polhov Gradec

UDK 811.163.6'367.335

Prispevek obravnava udejanjanje polpremega govora v slovenskem jeziku, zlasti rabo glagolskih oblik za istodobno dejanje. Opira se na izsledke analize korpusa izvirnih slovenskih besedil ter na nekatera dognanja tujejezičnih in kontrastivnih teoretičnih del. Kontrastivno-analitični pristop namreč učinkovito osvetli nekatere značilnosti polpremega govora in nudi uporabna orodja za ustreznejše opise njegovega udejanjanja v slovenščini.

polpremi govor, poročani govor, polifonija, glagolske oblike, govorni dogodek

The article deals with linguistic realisations of free indirect discourse in Slovene, focusing on verbal forms used for simultaneous actions. The findings derive from a corpus-based study of original Slovene texts and on theoretical and often contrastive descriptions of the phenomenon in other languages. The contrastive approach can provide effective tools for determining the basic characteristics of free indirect discourse in Slovene, thus making possible a more accurate description of how it functions in Slovene texts.

free indirect discourse, reported speech, polyphony, verb-form selection, speech act

1

Polpremi govor je izredno zanimivo in kompleksno upovedovalno sredstvo, ki se uporablja v številnih besedilnih zvrsteh. Tvorci besedil ga uporabljajo v vsakdanjih komunikacijskih situacijah, v publicističnih besedilih, najdemo ga v otroški literaturi in seveda v marsikaterem literarnem delu. Razlogi za uporabo tega upovedovalnega sredstva so različni: od preproste poenostavitve skladenjske zgradbe, kar je pogosto v publicističnih besedilih, do ironije in različnih pripovednih in slogovnih učinkov v literarnih delih (sledenje toku zavesti, bližina/oddaljenost pripovedovalca, subjektivnost/objektivnost). Kljub takšni razširjenosti polpremega govora se strokovne obravnave najpogosteje osredinjajo na njegovo vlogo v pripovednih literarnih delih, manj pozornosti pa je bil v slovenščini doslej deležen kot jezikovni in skladenjski pojav na sploh.

V prispevku bodo najprej prikazane glavne značilnosti polpremega govora, sledi kratek pregled nekaterih obravnav tega pojava v slovenščini, nato pa bodo predstavljene ugotovitve o njegovih jezikovnih uresničitvah, ki jih je omogočila analiza korpusa izvirnih slovenskih besedil. Namen raziskave je bil prispevati k natančnejšim opisom polpremega govora v slovenski strokovni literaturi in poglobiti razumevanje njegove logične in izjavljalne zgradbe.

2

Polpremi govor se glede na svojo izjavljajno in skladenjsko zgradbo umešča na dve osi: po eni strani vsebuje tako lastnosti premege kot odvisnega govora, po drugi strani pa se giblje med poročanim govorom in besedilom, ki ne poroča o kakem prvotnem govornem dogodku. Ključna je njegova značilnost, da v sebi protislovno združuje deiktični središči prvotnega in drugotnega govorca. Če se v odvisnem govoru vse kazalne prvine vežejo na drugotnega govorca in njegov »jaz-tukaj-zdaj« predstavljata deiktično središče, sta v premem govoru prisotni dve deiktični središči: zunaj navednic se kazalne prvine vežejo na poročevalca, znotraj navednic pa na prvotnega govorca. V polpremem govoru je ta logična struktura porušena: medtem ko se osebne kazalne prvine (osebni zaimki, glagolska oseba) vežejo na drugotnega govorca, so na prvotnega govorca praviloma vezane krajevne (*tukaj*) in časovne (*sedaj*) prvine (prim. Miklič 1999; Mortara Garavelli 1985: 53). Zaradi takšne protislovne logične zgradbe se hkrati zdi, da je besedilo izdelek trenutnega govorca, obenem pa ga lahko razumemo kot poročilo o nekem prvotnem govoru, kar imenujemo učinek polifonije. V besedilih se poleg takšnih, značilno polifoničnih primerov polpremege govora brez spremnega izraza pojavljajo tudi primeri s spremnim izrazom (npr. *si je mislil* ali *je zatrdil* – prim. zgled 2), ki so s preostalim delom v sorednem razmerju. Ti predstavljajo posebno težavo pri teoretični opredelitvi, saj se v spremnem izrazu zadnji govorec neposredno razkrije kot poročevalec in uvede novo deiktično središče. V raziskavi smo zato kot polpremi govor obravnavali samo besedilne segmente, ki informirajo o besedilu govornega dejanja, ne pa tudi morebitnega spremnega izraza; znotraj samega polpremege govora poleg tega ni kazalcev, ki označujejo, da gre za drugi vir izjavljanja (izrazi kot npr. *češ*, *baje*, *da*).

Oblika povedi v polpremem govoru je lahko pripovedna, vprašalna, želelna ali vzklična, prvotne velelne povedi pa dobijo element *naj* ... z glagolom v sedanjiku. Ohranjene so raba medmetov in idiolektične značilnosti, ki spominjajo na prvotnega govorca.

Pomemben dejavnik pri prepoznavanju polpremege govora znotraj danega besedila sta sobesedilo in tip pripovedovalca: da gre za polpremi govor, kaže pogled na okoliščine, ki je značilen za prvotnega govorca in ne za poročevalca (v literarnih delih za pripovedno osebo, ne pa za pripovedovalca), čeprav se osebne kazalne prvine vežejo na zadnjega. To gledišče nakazujejo številni nejezikovni elementi, kot so npr. duševno stanje, zrelost, védenje o stvareh ...

2.1

Kljub pogostim pojavitvam v različnih zvrsteh jezika so opisi polpremege govora v slovenski strokovni literaturi skopi, pogosto se v njih tudi pojavljajo trditve, ki ne ustrezajo jezikovni realnosti. V *Slovenski slovnici* je deležen kratkih omemb v poglavjih Skladnja in Sporočanje, opis pa je pospremljen z zgledom, ki ga je za potrebe ponazoritve ustvaril avtor (prim. Toporišič 2000: 655, 659, 707). V Toporišičevi predstavitvi je nekaj netočnosti, na katere so opozorili že tudi drugi avtorji (prim. Miklič 1994: 97). Tako je ena izmed napačnih trditev, ki jo pogosto nekritično

povzemajo drugi avtorji, da je vse podano v tretji osebi. Zgledi iz besedil tudi ne potrjujejo trditev, da so »kazalne (deiktične) prvine [...] odmaknjene od nanašanja na govorni položaj tudi sicer, kazalni prislovi od tu in sedaj k bolj odmaknjenim tam, takrat« in da so »vprašalni stavki [...] taki, kot bi vpraševali drugič, ker prvič nismo razumeli« (Toporišič 2000: 659).

2.2

Delo Martine Križaj Ortar z naslovom *Poročani govor v slovenščini (skladenjsko-pragmatični vidik)* iz leta 1997 je najobširnejša obravnava v slovenistiki s tega področja. Podrobno se posveča vidikom teorije govornega dejanja in nekaterim značilnostim poročanega govora za slovenski jezik, vendar sta polpremi in nepravi premi govor iz obravnave izpuščena. Razlog za to je v pojmovanju izraza *poročani govor*, ki ga avtorica opredeljuje veliko ožje kot Toporišič (Križaj Ortar 1997: 85): »Predmet obravnave je t. i. poročani govor, ki je ena od vrst drugotnega govornega dogodka; gre za prikazovalni pripovedni govorni dogodek o prvotnem govornem dogodku.« Po mnenju avtorice polpremi govor teh meril ne izpolnjuje, ker naj bi poročal le o toku zavesti (prav tam: 120), vendar številni zgledi besedil dokazujejo, da s polpremi govorom lahko poročamo tudi o izgovorjenih besedah v dvogovoru.

2.3

S problematiko pripovednega gledišča in žarišča ter različnih tehnik upovedovanja govora in mišljenja se je ukvarjal Uroš Mozetič; v Mozetič 2000 tematiko ponazarja z zgledi iz kratkih zgodb Jamesa Joycea *Dubliners*, medtem ko v Mozetič 2007 posebej analizira polpremi govor v prevodu tega dela v slovenščino. Razprave nudijo temeljit pregled razvoja teoretične misli o problematiki pripovedovalca in polpremega govora. Pri tem uvaja tudi nekatere lastne predloge, kot je npr. sprememba poimenovanja slovenskega *polpremega govora* v *prosti odvisni govor* (oziroma *prosti odvisni diskurz*, kadar je mišljena skupna obravnava predstavljanja govora in mišljenja; Mozetič 2000: 88).

V opisu polpremega govora avtor zapiše (prav tam: 92): »Preteklik je sicer prevladujoča oblika glagolskega časa v prostem odvisnem diskurzu, ni pa pogoj, saj je lahko pripovedovano postavljeno tudi v sedanjik«. Glede na to, da v obravnavi primerja ubeseditve v angleščini in slovenščini, bi bilo nujno razlikovanje med pojmi, kot so angleški pretekli časi (ki jih je na razpologo več) in slovenski preteklik.

2.4

Zanimiva prispevka s področja jezikovnega prikazovanja govora in mišljenja književnih oseb sta članek *Narativna struktura Kovačičevega romana Deček in smrt* ter magistrsko delo *Primerjalna analiza pripovednih postopkov v izbranih romanih J. Joycea (Ulikses) in L. Kovačiča (Prišleki)* avtorice Maje Cafuta (Cafuta 2011, 2013), ki med drugim opazuje tudi rabo glagolskih oblik v izvornem slovenskem besedilu. V segmentih besedila, ki jih prepozna kot polpremi govor, opaža rabo preteklika in sedanjika, opazuje tudi glagolsko paradigmo v spremnem stavku in

sobesedilu, vendar pri posameznih glagolskih oblikah ni pozorna na to, ali gre za istodobno ali za preddobno dejanje, kar seveda bistveno vpliva na rabo glagolskega časa in na časovno interpretacijo besedilnega sveta. Pri opisovanju posameznih tehnik prikazovanja govora in mišljenja povzema tuje avtorje (G. Leech, M. Short, D. Cohn, E. Semino, L. Brinton), v slovenskih poimenovanjih pa sledi Mozetičevim predlogom. V razpravi podobno kot Mozetič ne razlikuje med pojmovanjem *preteklika* v angleškem in slovenskem besedilu, prav tako ne opozori na sistemske razlike v rabi glagolskih časov v primerjanih jezikih, zlasti znotraj različnih oblik poročanega govora.

2.5

Z jezikovnimi uresničitvami polpremega govora se je podrobno ukvarjala Tjaša Miklič. V svojih razpravah jasno pokaže na sistemske razlike v rabi glagolskih oblik v slovenskem in v nekaterih tujih (romanskih in germanskih) jezikih, pri čemer poudarja nujnost upoštevanja celotnega sklopa dejavnikov, ki v besedilu vplivajo na končno izbiro glagolske oblike (Miklič 1994: 83):

Prav tako pa je tvorec tudi po izrazni plati [...] »omejen« z razpoložljivimi upovedovalnimi tehnikami, med katerimi lahko izbira in jih medsebojno kombinira: odloča se npr. med tipi besedila, jezikovnimi zvrstmi, sintaktičnimi mehanizmi za izražanje modalnosti; aspektualnimi variantami, razporeja delne teme po besedilu (usmeritev pogleda in reliefiranje); odloča se med seti (nekakšnimi grupacijami) glagolskih oblik, ki jih bo uporabil za prikaz dane situacije (narativni postopki), izbira način za prenos drugih besedil (izgovorjenih ali mišljenih) v svoje besedilo (vključevanje drugih diskurzov v besedilo) itd.

Glede rabe glagolskih oblik v odvisnem govoru in posledično v polpremem govoru ugotavlja: »Tudi za pretekle situacije se torej slovenski *poročani govor* [mišljen je odvisni govor po Toporišičevem poimenovanju, op. A. V.] poslužuje sredstev *premega govora*, tj. *preteklika*, *sedanjika*, *prihodnjika* in *sedanjega pogojnika*, isto pa velja tudi za slovenski *polpremi govor*« (Miklič 2001: 309) in tudi:

V slovenščini (in na splošno v slovanskih jezikih) pa so glagolske oblike, ki se uporabljajo bodisi v odvisnem bodisi v polpremem govoru, istega tipa kot tiste v premem govoru (preprosto: preteklik, sedanjik, prihodnjik itd.). Zato je slovenski polpremi govor preveč podoben prememu in torej ohranja učinek neposrednosti, ki je v italijanščini odpravljen. Ker nima prave retorične vloge, je v izvirnih besedilih malo rabljen, medtem ko ga v prevodnih besedilih slovenski bralec čuti bolj kot neke vrste premi govor. [Prevod A. V.] (Miklič 2008: 116)

Rezultati analize korpusa kažejo, da se obravnavana pripovedna tehnika pogosto uporablja tudi v slovenskih izvirnih besedilih, vprašanje pa je seveda, ali njegov slogovni učinek lahko primerjamo z učinkom, ki ga ima italijanski »*discorso indiretto libero*« v italijanskem besedilu.

3

V raziskavi smo opazovali, kateri so dejansko uveljavljeni modeli upovedovanja polpremega govora v slovenščini, še posebej, kako se uresničuje izbira glagolskih oblik: ali dejanska raba sledi »naravnim« zakonitostim jezika, torej sistemu izbire glagolskih časov, ki velja v vsebinskih odvisnikih, ali se morda uveljavljajo tudi ubeseditve s preteklikom za istodobno dejanje, podobno kot se to dogaja v nekaterih tujih jezikih.

V zakonitostih rabe glagolskih časov obstajajo bistvene razlike med slovenskim jezikom na eni ter romanskimi in germanskimi jeziki na drugi strani. Te se nanašajo ne samo na zakonitosti t. i. sosledja časov, temveč na celoten sistem gradnje časovne strukture besedila s pomočjo nabora glagolskih oblik, ki jih ima posamezen jezik na voljo. V romanskih in germanskih jezikih pridejo nekateri slogovni učinki polpremega govora bolj do izraza, ker je njihova ubeseditve s pomočjo preteklostnih oblik bliže glasu pripovedovalca (diegezi), bralec pa glas pripovedne osebe prepozna na podlagi drugih kazalcev (kazalne prvine, oblika povedi, vsebinske značilnosti ...).

V slovenščini je z rabo preteklika, sedanjika in prihodnjika glas pripovedne osebe jasno prepoznaven, na pripovedovalca nas v tem primeru spominjajo samo prvine osebne deikse. Obenem pa se tako v izvorni kot v prevodni slovenski literaturi pojavijo primeri upovedovanja polpremega govora, v katerih je za istodobno dejanje uporabljen **preteklik**.

3.1

Poglejmo si nekaj zgledov polpremega govora (v besedilu označen ležeče), v katerih je za istodobno dejanje uporabljen **sedanjik**. V odlomku iz kratke zgodbe *Agata iz Sopotnice* vidimo pripovedno osebo (Debevca), kako si ogleduje pokrajino okrog sebe. Medtem ko pripovedovalec podaja zgodbo v pretekliku (*je obšel*), slišimo glas pripovedne osebe v sedanjiku (*je*). Vzključna oblika povedi in kazalni zaimek *teh* kažeta na to, da gre za stališče in besede pripovedne osebe, ne pa pripovedovalca.

- 1) Pogled mu je obšel gosto, strnjeno zelenino, ki obrašča Golico in Miklavško grapo, se gosti v Sopotniško grapo in se zredči šele v robéh Ratitovca. *Skoraj polovica teh gozdov je njegovih!* (Tavčar 2003: 187)

Naslednji zgled polpremega govora, ki poroča o dvogovoru in je v njem za istodobno dejanje uporabljen sedanjik, je iz drugačne besedilne zvrsti, in sicer iz knjige *Očkov kotichek*, v kateri avtor v obliki dnevnika podaja svoje izkušnje in razmišljanja o očetovstvu. V navedenem odlomku je del dialoga prvoosebnega pripovedovalca podan v polpremem govoru, znotraj katerega so istodobna dejanja izražena s sedanjikom, sobesedilo, ki podaja besedo pripovedovalca, pa je ubesedeno v pretekliku. Zelo učinkovito pride do izraza dvojnost glasu, ki je posledica takšnega navajanja, in kanček ironije, ki izhaja iz nje. Z izrazom *mojega prijatelja in svojega očeta* se pripovedovalec razkrije in eksplicitno pokaže to dvojnost.

- 2) Nekako si nisem mogel kaj, da nisem omenil njegovih nekdanjih podvigov in ga vprašal, ali sta njegova sinova kaj po njem. Če mu pijeta kri, po domače povedano, in ali

njegov oče in njun dedek uživa pri tem. Prijatelj se je zresnil, kar sicer pri njem ni zelo pogosto. *Ne, on ima sinova vzgojena*, mi je zatrdil in mi tudi izdal svoj recept. Svoj način vzgoje kulturnih otrok, ki se ne vdajajo drogam, alkoholu, cigaretam in podobnim razvratom. *Čisto enostaven je, res. Kamor koli njegov sin gre, si mora vedno sam določiti uro vrnitve. Razumno, se razume. In ko ob dogovorjeni uri pride domov, mora mojega prijatelja in svojega očeta vedno zbuditi.* (Šinigoj 2003: 79)

V odlomku iz romana *Smrt slovenske primadone* se prepleta več načinov podajanja govora. Gre za situacijo, v kateri pripovedna oseba (Lea Kralj) pripoveduje svojemu sogovorniku, kaj se je zgodilo, medtem ko je bil v nezavesti. Besedilo se začne z njenim premim govorom, nato pa v polpremim govoru (*Kaj počnem z vami ...*) predstavi svoj pogovor z voznikom taksija Antoniem, ki je nezavestnega sogovornika pomagal prinesiti v sobo. Predstavitev dogodkov potem dokonča v premem govoru. Označene glagolske oblike za istodobno dejanje so v sedanjiku.

- 3) »Moja krvna skupina je B plus, ste zašepetali. Slučajno sem prišla mimo. Hodila sem iz ulice v ulico ... Pustila sem se zgubiti ... [...] Antonio vam je sezul celo čevlje. Ime mu je bilo Antonio. Kajti potem se je usedel na posteljo zraven vas in se hotel pogovarjati. Natočila sem nama kozarec viskija ... *Kaj počnem z vami v Madridu? Nisem z vami. Ali vas sploh poznam? Komaj. In kaj potem delate v moji sobi? Dobro vprašanje, zelo dobro vprašanje. In kaj delam sama v Madridu? Pojem. Kaj, pojem? Ja, pojem. In kje pojem? V Zarzueli. Zarzuela? Še nikoli ni slišal za kakšno Zarzuelo ... Končno je le odšel. Slekla sem se in se ulegla zraven vas ... Celo noč se niste premaknili. Bili ste kot ubiti ... Spali ste kot ubiti ...« (Svit 2004: 17–18)*

V nasprotju s sistemom zakonitosti, ki sicer veljajo za vsebinske odvisnike, se v izvirnih slovenskih besedilih za istodobno dejanje znotraj polpremega govora pojavlja tudi **preteklik**. Zgled v nadaljevanju je iz romana *Muriša* in v njem sledimo notranjemu dogajanju glavnega junaka. Glagolska dejanja, ki so izražena s pretekliki, nedvomno opisujejo njegovo trenutno stanje, ne pa denimo kakšnega preddobnega dejanja.

- 4) Od Mure sem je bila noč, kakor bi lezel v rog. Tako pa se je zdaj – po preživo obujenem spominu – tudi počutil. Ni bilo zaznati obzornice, ki bi črno težo ravnice razvidno ločila od črne praznine neba, pa tudi tista notranja meja, na katero se je doslej zmeraj lahko zanesel, se je za čuda spodmaknila. Preteklost, o kateri ni sam odločal, in pa prihodnost, ki naj bi bila samo njegova, sta se namreč med to potjo tako čudno zblížali, kakor da bi se bili že prekrivali. Prav preznojila ga je bila zdaj slutnja, da se bo naposled vendarle znašel v risu te čudne družinske usode, ki ga je ves čas po malem strašila. *Zato bi morda moral še pravi čas res kaj ukreniti*, ga je prešinilo. *Toda kaj bi lahko bilo to?* se mu je zataknilo. *Je bilo v življenju sploh mogoče sproti prepoznavati nezaznavne zdrse in skrite pasti?* se je spraševal, čeprav se mu je obenem zdelo, da bi moralo biti tako. *Star je bil štiriindvajset let, imel je diplomo in državno službo, v ljudski hranilnici je imel naloženo še toliko, da bi si lahko ta hip kupil tri chevrolete, kot ga je imel tovarnar Cvetič, posestvo v Rakičanu in nadstropna vila v Soboti pa sta bila vredna še več. Bil je torej preskrbljen in pripravljen na življenje, v katero je bilo treba le še vstopiti. Toda katero je bilo to življenje?* ga je spet stisnilo. *Je bilo sploh možno izbirati?* (Lainšček 2006: 19)

Zgled iz revije *Geo* je del reportaže o avtorjevem podvodnem srečanju z ogromnim somom. Prvoosebni pripovedovalec natančno opisuje potek dogajanja in na neki točki preseli svoje gledišče v trenutek, ko je bil pod vodo. S takšne perspektive dobimo v obliki polpremega govora podano njegovo spraševanje: *Koliko neki ga je gledalo še čez?* Za istodobno dejanje (*je gledalo*) je uporabljen preteklik:

- 5) Priplavala sva na kraj, kjer je pod stropom za zadnjimi piloti manjša votlina. Potapljač se je vznemiril in z roko pokazal za podpornike. Potegnil sem se še bolj naprej in predse nastavil fotoaparata kot ščit. [...] Res je imel trebuh nekoliko bombiran, a kljub velikosti je Max vitka žival z elegantno gibljivim trupom. Glavo in zadnji del trupa je imel položena na prečna nosilca, ki povezujeta dva stebra. A med njima je bilo več kot za meter in pol vode! *Koliko neki ga je gledalo še čez?* V nekaj trenutkih sem se povsem umiril. Vedel sem, zdaj zdaj bo moj! Najprej sem se umaknil malo nazaj, da sem vsega videl v iskalu, in pritisnil. (Mlinar 2006: 70)

4 Zaključek

Pregled obravnave polpremega govora v slovenski naratološki in jezikoslovni strokovni literaturi kaže, da so opisi tega pojava maloštevilni in da še vedno ni enotnega razumevanja njegovih ključnih značilnosti. Razen nekaterih obravnave posameznih prevodnih del doslej ni bilo analize tega pojava, ki bi temeljila na širšem korpusu slovenskih izvornih besedil. Avtorji, ki analizirajo prevodna dela, se večinoma opirajo na tujo naratološko in jezikoslovno strokovno literaturo, ki problematiko obravnava z vidika ubeseditve v tujih jezikih, kar pogosto privede do opisov, ki ne ustrezajo popolnoma slovenski jezikovni realnosti.

Od ostalih tipov poročanega govora se polpremi govor razlikuje po svoji notranji konstituciji: medtem ko je za poročani govor bistven obstoj dveh različnih govornih dogodkov (prim. Mortara Garavelli 1985: 22), je v polpremem govoru ta struktura porušena, saj slovnični kazalci protislovno kažejo na dva različna izjavljalca iste povedi. Rezultat takšne notranje konstitucije je polifonični učinek, ki ga govorniki pogosto uporabljajo v različnih besedilnih situacijah.

Analiza korpusnih besedil je pokazala, da se v slovenskem polpremem govoru za ubeseditve istodobnega dejanja uporabljata sedanjik in preteklik. V primerjavi z nekaterimi tujimi jeziki, v katerih se preteklostna oblika uporablja tako v diegezi kot v odvisnem in polpremem govoru, pa ima slovenščina zaradi principa ohranitve sedanjika v vsebinskem odvisniku v polpremem govoru na voljo obe obliki.

Glede na predstavljena dejstva se zdi, da je to področje vredno natančnejše pozornosti, predvsem če upoštevamo nenehen stik slovenskega jezikovnega ustvarjanja s tujimi jeziki. Šele zavestno poznavanje polpremega govora kot stilističnega sredstva in specifičnega jezikovnega pojava tako v lastnem kot v tujem jeziku lahko prevajalcem omogoči učinkovito in kakovostno interpretacijo besedil, ustvarjalcem pa morda bolj poglobljeno refleksijo o lastnem delu.

Literatura

- CAFUTA, Maja, 2011: Narativna struktura Kovačičevega romana Deček in smrt. *Jezik in slovstvo* 56/3–4. 15–30.
- CAFUTA, Maja, 2013: *Primerjalna analiza pripovednih postopkov v izbranih romanih J. Joycea (Ulikses) in L. Kovačiča (Prišleki)*. Magistrsko delo. Maribor: Filozofska fakulteta.
- KRIŽAJ ORTAR, Martina, 1997: *Poročani govor v slovenščini (skladenjsko-pragmatični vidik)*. Doktorska naloga. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- MIKLIČ, Tjaša, 1994: Besedilni mehanizmi učasovljanja zunajjezikovnih situacij. Inka Štrukelj (ur.): *Uporabno jezikoslovje* 2. 80–99.
- MIKLIČ, Tjaša, 1999: Kontrastiranje realizacija jednog retoričskog postupka: slobodni neupravni govor (DIL) u datom italijanskom tekstu i u njegovim prevodima na slovenački, nemački i engleski jezik. Radmila Šević, Mihal Tir, Dušanka Točanac (ur.): *VI simpozijum Kontrastivna jezička istraživanja Novi Sad, 29–30. maj 1998. Zbornik radova*. Novi Sad: Filozofski fakultet. 277–288.
- MIKLIČ, Tjaša, 2008: Alcuni aspetti di tipo pragmatico e di quello retorico-narratologico nell'uso del sistema verbale italiano (con possibili implicazioni per l'insegnamento L2). *Linguistica* 48. 103–120.
- MORTARA GARAVELLI, Bice, 1985: *La parola d'altri*. Palermo: Sellerio.
- MOZETIČ, Uroš, 2000: Predstavljanje govora in mišljenja v luči pripovednega gledišč(enj)a in žarišč(enj)a: Ljudje iz Dublina Jamesa Joycea. *Primerjalna književnost* 23/2. 85–108.
- MOZETIČ, Uroš, 2007: How Free and How Indirect: Modernist Narrative Techniques in the Translation Process. *English studies in flux: new peaks, new shores, new crossings*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.
- TOPORIŠIČ, Jože, 1992: *Enciklopedija slovenskega jezika*. Ljubljana: Cankarjeva založba.
- TOPORIŠIČ, Jože, 2000: *Slovenska slovnica*. Maribor: Obzorja.
- ## Viri
- JANČAR, Drago, 2010: *To noč sem jo videl*. Ljubljana: Modrijan.
- LAINŠČEK, Feri, 2006: *Muriša*. Ljubljana: Študentska založba.
- MLINAR, Ciril, 2006: Max z Bleda. V lovu na fotografijo največje znane slovenske sladkovodne ribe. *Geo*, november 2006. 68–71.
- SVIT, Brina, 2004: *Smrt slovenske primadone*. Ljubljana: Delo.
- ŠINIGOJ, Damijan, 2003: *Očkov kotiček*. Novo mesto: Goga.
- TAVČAR, Zora, 2003: Agata iz Sopotnice. Zora Tavčar: *Ob kresu življenja*. Ljubljana: Družina.